

По пътя към промяната

Развиване на услугата приемна грижа в Стара Загора

Тази публикация се базира на дейността,
осъществявана в рамките на програмата на АРК

**Деинституционализация на услугите за деца
Стара Загора, 2006 – 2009**

Тази публикация е подготвена от екипа на АРК България.

Бихме искали да изразим нашата благодарност към следните лица и организации за техния неоценим принос – нашите местни партньори в Стара Загора, и особено на екипа по приемна грижа към сдружение „Самаряни“, на УНИЦЕФ България, на нашите колеги от АРК Лондон и на Управителния съвет и донорите на АРК.

Преди всичко, бихме искали да благодарим на онези семейства, които решиха да станат приемни родители. Надяваме се още много други да проявят интерес и да последват техния пример.

Настоящата публикация е част от поредица материали, които обхващат редица проблеми на деинституционализацията, свързани с развитието на превантивни и алтернативни услуги за деца и семейства, базирани в общността. Останалите публикации от поредицата са:

- [Преобразяване живота на децата – деинституционализация на услугите за деца в Стара Загора](#)
- [Сглобяване на пъзела – създаване на партньорска мрежа за предотвратяване на изоставянето и институционализацията на деца в Стара Загора](#)
- [У дома е най-добре – създаване на услугата малък групов дом в Стара Загора](#)
- [Измерване на промяната – система за наблюдение, оценка и отчитане на резултатите на АРК България](#)

За кого е предназначена тази публикация?

Тази публикация разглежда планирането и осъществяването на услугата приемна грижа в рамките на програмата за деинституционализация на АРК. Тя представя философията и основните етапи в развитието на услугата на база на опита и уроците от практиката на АРК в България.

Публикацията е предназначена предимно за настоящи и бъдещи доставчици на услуги по приемна грижа към общините, отдели за закрила на детето и неправителствени организации в България, както и за работещите на национално ниво, които имат отговорност за финансирането и управлението на приемната грижа. Надяваме се, че тази публикация ще е полезна за всеки, който работи в областта на приемната грижа, независимо, че е написана в контекста на ситуацията в България.

Ангажираните в предоставянето на приемната грижа ще срещнат редица предизвикателства без значение къде се развива услугата. Решенията ще са различни за всяка държава, град, или семейство. Публикацията няма за цел да даде отговори на всички възможни въпроси или да предостави изчерпателна информация, а да помогне на онези, които търсят начини да започнат да развиват услугата, да тръгнат в правилна посока.

Съдържание

Въведение	1
Програмата на АРК за деинституционализация на услугите за деца	3
Какво представлява приемната грижа?	3
Каква е целта на приемната грижа?	3
Основни положения	5
Основни принципи и подходи	7
Обобщение на модела	9
Работа с деца, биологични и приемни родители	10
Прилагане на принципите в практиката	13
Планиране и развиване на услугата приемна грижа	15
Етапи в предоставянето на услугата	18
Основни въпроси, свързани с практиката	33
Предизвикателства и препоръки	35
Планиране и развиване на услугата	37
Подобряване на нормативната база	39
Приложения	43
Приложение 1 Роли и отговорности при предоставяне на услугата приемна грижа	45
Приложение 2 Данни за контакт	46

Въведение

Програмата на АРК за деинституционализация на услугите за деца

Какво представлява приемната грижа?

Каква е целта на приемната грижа?

Програмата на АРК за деинституционализация на услугите за деца

Програмата на АРК в България е базирана в Стара Загора и е насочена към подкрепа на превенцията на изоставянето на деца в институции и развитието на алтернативни услуги, които да дадат възможност да се закрият съществуващите домове за деца. Развиването на приемната грижа е изключително важен компонент от програмата.

В основата на програмата за деинституционализация е партньорството. АРК работи чрез и съвместно с организации и органи на местно ниво, включително община Стара Загора, Отдела за закрила на детето (ОЗД) и местни неправителствени организации (НПО). Екипът по приемна грижа е създаден към сдружение „Самаряни“, които предоставят социални услуги за деца и семейства в община Стара Загора.

Какво представлява приемната грижа?

Терминът „приемна грижа“ обикновено се отнася до настанявания на деца в семейство, различно от биологичното им семейство, когато те не могат да останат да живеят в него.

Проекто - насоките на Обединените нации за правилното използване и условията за предоставяне на алтернативни грижи за деца определя приемната грижа като:

“Ситуация, при която децата се настаняват от компетентните органи с цел осигуряване на алтернативна грижа в домашна среда при семейство, различно от биологичното семейство на детето, като това семейство се подбира, обучава, одобрява и наблюдава при предоставянето на такава грижа”.

Каква е целта на приемната грижа?

Децата се чувстват най-добре, когато живеят със сигурни и стабилни семейства, чиито родителски грижи подкрепят развитието им. Същевременно, твърде много деца са лишени от тази така важна за бъдещето им основа.

Нуждите на децата са различни и ето защо са необходими различни видове приемна грижа и приемни семейства за различните деца и ситуации. Настаняванията могат да бъдат с различна продължителност и приемната грижа може да се осигурява както от хора, които имат трудов договор за това, така и от такива, които съчетават приемничеството със своята професия.

Независимо какъв тип приемна грижа се развива и предоставя, *целта на настаняването трябва винаги да бъде подобряване на физическото, интелектуално и емоционално благосъстояние на детето.*

Основни положения

Основни принципи и подходи

Обобщение на модела

Работа с деца, биологични и приемни родители

Основни принципи и подходи

Изключително важно е специалистите, които създават и предоставят приемна грижа, да са постигнали съгласие по основните принципи, очертаващи рамката на развитие на тази услуга, за да се осигурят последователност и положителни резултати за децата.

Трите основни принципа, залегнали в основата на развитието на приемната грижа в програмата на АРК, са:

- **Действия в защита на най-добрия интерес на детето съобразно Конвенцията на Обединените нации за правата на детето:** това винаги е водещият принцип и интересът на детето трябва да се поставя пред интересите на всички други, включително биологични родители, приемни родители или персонал от институцията.
- **Нуждите на децата се посрещат най-добре в семейство :** всички работещи в сферата на приемната грижа трябва да имат еднакво разбиране за отрицателното влияние, което има институционалната грижа върху децата и за това, колко е важно детето да се отглежда в семейна среда.
- **Приемните родители са партньори:** приемната грижа се осигурява в екип с усилията на всички – приемни родители, социални работници, биологични родители, самото дете и държавните и местни органи. Приемните родители трябва да бъдат уважавани и да получават отношение като към партньори – те не са клиенти на социалните работници.

Развитието и прилагането на приемна грижа се основава също така и на ясно определени **оперативни подходи:**

- **Конфиденциалност:** децата и родителите имат право на свое лично пространство и се полагат всички усилия за запазване на достойнството им и за избягване на непочтителни или уронващи името им действия. Всяка лична информация, свързана с кандидатите, приемните родители, приемните деца и биологичните родители, остава конфиденциална.

- **Гъвкавост:** при приемната грижа се търси най-доброто решение за всяко конкретно дете. Нужно е да съществува минимален набор от стандарти и изисквания, които да се спазват, но социалните работници трябва да се насърчават да намират гъвкави решения, за да се посрещат различните нужди на децата.
- **Работа в партньорство:** нужно е да се изграждат партньорства на общинско, областно и организационно ниво и цялата работа вътре в и между организациите да се провежда в дух на сътрудничество. Взаимното доверие, уважение и откритост между специалистите, осигуряващи приемна грижа са много важни, тъй като начинът, по който те се отнасят едни към други, ще се предаде на приемните родители, а това от своя страна – на децата, за които те се грижат.

Обобщение на модела

По пътя към промяната

Целта на създаването на услугата приемна грижа е да се даде възможност на децата, понастоящем живеещи в домове или в риск да бъдат настанени там, да бъдат отгледани в семейна среда.

Подцел на работата на АРК по модела на приемната грижа е да демонстрира как може да се планира и ръководи създаването на една цялостна услуга по приемна грижа, която включва:

- повишаване на обществената информираност;
- набиране на кандидати за приемна грижа;
- обучение, оценка и утвърждаване на приемни родители;
- напасване между деца, които имат нужда от приемна грижа, и подходящи приемни родители;
- осигуряване на непрекъсната подкрепа на приемните семейства след настаняването на дете.

Моделът се базира на създаване и подкрепяне на екип по приемна грижа към местен общински доставчик на социални услуги – сдружение „Самаряни“ от Стара Загора.

Основните елементи от работата включват:

- предоставяне на обучение по приемна грижа от страна на АРК за различни специалисти от сферата на грижите за деца, ръководители на социални услуги и медии;
- провеждане на непрекъсната кампания за набиране на приемни родители;
- създаване на специализиран екип по приемна грижа, който е специално обучен, и разполага с гарантирани ресурси за осигуряването на всички аспекти на услугата приемна грижа – набиране на кандидати, обучение, оценяване и подкрепа на приемни родители;
- тясно сътрудничество между екипа по приемна грижа и отдела за закрила на детето при напасването и настаняването на деца;
- разширяване на модела от общинско на областно ниво, като този процес се подкрепя от УНИЦЕФ.

Работа с деца, биологични и приемни родители

В основата на услугата са залегнали редица насоки, базирани на добри практики в социалната работа. В същината на приемната грижа са децата, биологичните и приемните родители. Ето кои са най-важните моменти, които трябва да се помнят, когато се работи с тези три групи:

Работа с ...

... децата

- Преди настаняването в приемно семейство всяко дете има цялостна оценка на потребностите си и план за грижи, на който редовно се прави преглед.
- Мнението на децата се търси и те се включват в процеса на планиране на грижите за тях и за бъдещето им по подходящ за възрастта и етапа на развитието им начин.
- Всяко дете, настанено в приемна грижа, има право да познава и да има контакти с биологичното си семейство или други роднини. Както отделът за закрила на детето, така и доставчикът на приемна грижа имат за своя отговорност да работят за осъществяването на такъв контакт в подходящо време и по уместен начин.
- Взаимоотношенията с братя и сестри активно се насърчават, тъй като често това е най-дълготрайната кръвна връзка, която детето има. Когато е възможно, братята и сестрите се настаняват в едно приемно семейство.
- Децата трябва да се подготвят за настаняване в приемно семейство, а така също и за извеждането им от него по какъвто и да е повод.
- Всяко дете, настанено в приемна грижа, има ключов социален работник от отдела за закрила на детето.

... биологичните родители

- Биологичните родители се овластяват и получават уважение, независимо дали планът за детето е реинтеграция или не.
- Родителите и близките роднини се включват в процеса на оценка на детските потребности и планиране на грижите.

- На биологичните родители се предоставя ясна и точна информация на всички етапи от процеса на настаняване.
- Биологичните родители могат да се нуждаят както от емоционална, така и от практическа подкрепа, за да им се помогне да посещават децата си с оглед увеличаване шансовете за реинтеграция или осигуряване на контакт.
- От биологичните родители не се очаква да си вземат детето, преди да могат да осигурят адекватни и подходящи грижи, които да задоволяват нуждите му.

... приемните родители

- Приемните родители са партньори на социалните работници и те се отнасят към тях с уважение и доверие.
- Доброволните и професионалните приемни родители се обучават, оценяват и подкрепят по един и същи начин.
- Кандидатите получават цялостна и подробна информация относно всички етапи от процеса на тяхното кандидатстване и трябва да са наясно, че могат да оттеглят молбата си във всеки етап.
- Бъдещите приемни родители не трябва да субсидират системата за грижи на детето - разходите за подготвяне на документите, изискващи се за кандидатстване, не би следвало да се поемат от кандидатите, независимо дали след това те ще бъдат одобрени като приемни родители или не.
- За всеки кандидат за приемен родител се подготвя пълна и подробна оценка, която се представя пред Комисията за закрила на детето.

- Кандидатите трябва да знаят, че ако желаят, имат правото да присъстват на заседанието на Комисията за закрила на детето.
- Тези кандидати, които не са одобрени, имат право да знаят защо и могат да обжалват това решение.
- Приемните родители получават пълна и подробна информация за детето и неговото минало, преди да решат дали да го вземат под своя грижа. Те могат да откажат да вземат предложеното им от социалните работници дете, но не могат да „подбират“ от група деца.
- Най-важната част от работата започва след настаняването на детето. Социалните работници от екипа по приемна грижа предлагат подкрепа на приемните родители, възможност да участват в групи за подкрепа и да имат достъп до непрекъснато обучение.

Прилагане на принципите в практиката

Планиране и развиване на услугата приемна грижа

Етапи в предоставянето на услугата

Основни въпроси, свързани с практиката

Планиране и развиване на услугата приемна грижа

Основните въпроси, които трябва да се имат предвид в процеса на планиране и развиване на услугата приемна грижа, са както следва:

Кой ще предоставя услугата?

Когато се решава къде да се предоставя услугата, е важно да се прецени какви доставчици вече съществуват и как те работят. В някои градове няма неправителствени организации, или ако има, те може да нямат капацитета да управляват такава услуга и тогава местният отдел за закрила на детето ще трябва да поеме управлението ѝ. Независимо къде ще се създава екип по приемна грижа, оценката на техническия, управленския и финансовия капацитет на организацията е изключително важна първа крачка.

Създаване на екип по приемна грижа

Това са някои предложения за структуриране и създаване на екип по приемна грижа:

- Броят на социалните работници ще зависи от размера на общината или областта, от броя на децата, които имат нужда от настаняване и наличните ресурси. В идеалния вариант минимумът е 4/5 човека, за да има възможност да работят две двойки социални работници (вж. по-долу) и един да стане ръководител на екипа.
- Следва да се обмисли нуждата от административна подкрепа и връзки с обществеността и ако е възможно, да се намерят ресурси, предназначени за това.
- Независимо от образованието си, целият екип получава специализирано обучение и след това извършва една и съща работа по приемна грижа, която е отразена в длъжностната характеристика.
- Ръководителят на екипа работи и по случаи, въпреки че те трябва да са по-малко от тези на колегите му, за да не губи връзка със същинската работа по приемна грижа.
- Социалните работници работят по двойки – това им дава възможност да се подкрепят взаимно, да се развиват професионално и създава възможност за по-обективна и ефективна оценка на кандидатите, наблюдение и подкрепа на утвърдените приемни родители.
- Подходящи ресурси – необходимо е да се намерят офиси, където социалните работници необезпокоявани да провеждат срещи с кандидати и приемни родители, и да се гарантира конфиденциалността при съхраняването на документацията.
- Необходимостта от транспортни средства също трябва да се вземе предвид, така че социалните работници да могат да работят по случаи в голяма по територия община или област.

Обучаване на екип по приемна грижа

Целият екип по приемна грижа трябва да е добре обучен, така че всеки от тях, независимо от ролята му в екипа, да може да говори убедително за услугата при срещите си с обществеността. Това е важно както за тези от тях, които ще работят с медиите или ще осигуряват административна подкрепа (ще отговарят по телефона на потенциални кандидати за приемни родители), така и за онези, които ще обучават приемни родители.

Първоначалното обучение се базира на това, което преминават и самите приемни родители, така че социалните работници да могат да получат истински поглед отвътре за това какво е да си кандидат. Освен първоначалното, социалните работници получават и непрекъснато специализирано обучение, за да могат да задълбочат познанията и уменията си.

По-долу, член на екипа по приемна грижа разказва за своя опит от подготовката си за интервюване на приемни родители и споделя какво е научил от обучението си:

Да се поставиш на мястото на кандидатите – социален работник от екипа по приемна грижа разказва за това, какво е да те интервюират като кандидат

Когато социалните работници се подготвят как да провеждат интервюта за оценка на кандидати за приемни родители, тази подготовка се основава на преживения им опит. За целта всеки социален работник се поставя в позицията на интервюиран и трябва да отговори на въпросите, на които кандидатите отговарят.

Когато аз отговарях на въпросите, разбрах колко последователно те следват развитието на живота ми, колко дълбоко достигат до моето минало и настояще и ми предоставят възможност да помисля за бъдещето. Беше ми много приятно да си спомня неща от миналото, както и усетих притеснението да говоря за много лични преживявания и мисли пред сравнително непознат човек. Осъзнах, че да бъдеш интервюиран е доста натоварващо, така че определено има смисъл да провеждаме интервюта с кандидатите в отделни части.

Според мен, интервюто е един от най-основните и задълбочени начини за проучване и оценка на кандидатите. Харесва ми да го правя, тъй като се потапям дълбоко в личността на кандидата за приемен родител. Оценявам като положителен факта, че въпросите са отворени и дават голяма свобода на отговарящия, без да го ограничават в строги рамки, както и гъвкавост на социалния работник да задава множество допълнителни въпроси там, където е необходимо.

Когато провеждам интервю се чувствам като навигатор, който посредством въпроси, насочва кандидата да разкрие своята същност, потенциал и мотиви. За да се случи това по най-пълноценния начин е изключително важно създаването на необходимите условия и атмосфера. От особено значение е социалният работник да покаже уважение, емпатия и искрена заинтересованост към човека, който кандидатства за приеман родител или поне това се опитвам да правя аз!

Подкрепа и супервизия

Подкрепата и супервизията са изключително важни за осигуряване на качествени услуги. Следващите препоръки са за това как първоначалното обучение по приемна грижа може да се допълва, след като услугата започне да функционира и да се развива:

- Осигуряват се редовни обсъждания на случаи – участието на целия екип в дискусии по въпроси, с които работи, предоставя на всеки възможност да се учи и това помага на работещите по случаи да достигнат до решения относно своята работа.
- Отделя се редовно време за обучение – неформалното вътрешно обучение, ръководено от външни обучители или от членове на самия екип по приемна грижа, допринася за непрекъснатото професионално развитие на екипа.
- Въвежда се система на супервизия – независимо дали се провежда групово или индивидуално, супервизията е изключително важна за развитието на социалните работници, помага да се предотврати професионалното „прегаряне“ и се бори със стреса в една професия, изпълнена с предизвикателства.
- Създава се култура на споделяне и научаване – в приемната грижа се работи с хора, а всички хора правят грешки. Трябва да се положат много усилия за среда, в която е приемливо да се греша и грешките се разглеждат като възможности за научаване и усъвършенстване.

Повече информация за осигуряването на подкрепа и супервизия може да намерите в публикацията „Преобразяване живота на децата – деинституционализация на услугите за деца в Стара Загора“.

Работа в партньорство

Специално обученият за целта екип е в основата на всяка услуга по приемна грижа, но този екип не може да работи в изолация. Предварителното планиране на услугата трябва да вземе под внимание и другите организации, които ще участват в нея:

- Всички екипи по приемна грижа ще работят съвместно с местния отдел за закрила на детето (ОЗД). Отделът има отговорността за изготвяне на оценки на нуждите на децата в системата на грижа и взема участие в ключови етапи на приемната грижа, включително напасването между деца и приемни родители. Полезно е в началото на създаването на услугата да се съгласуват механизми на сътрудничество, за да се работи заедно по случаите и да се осигури цялостна ефективност на услугата.

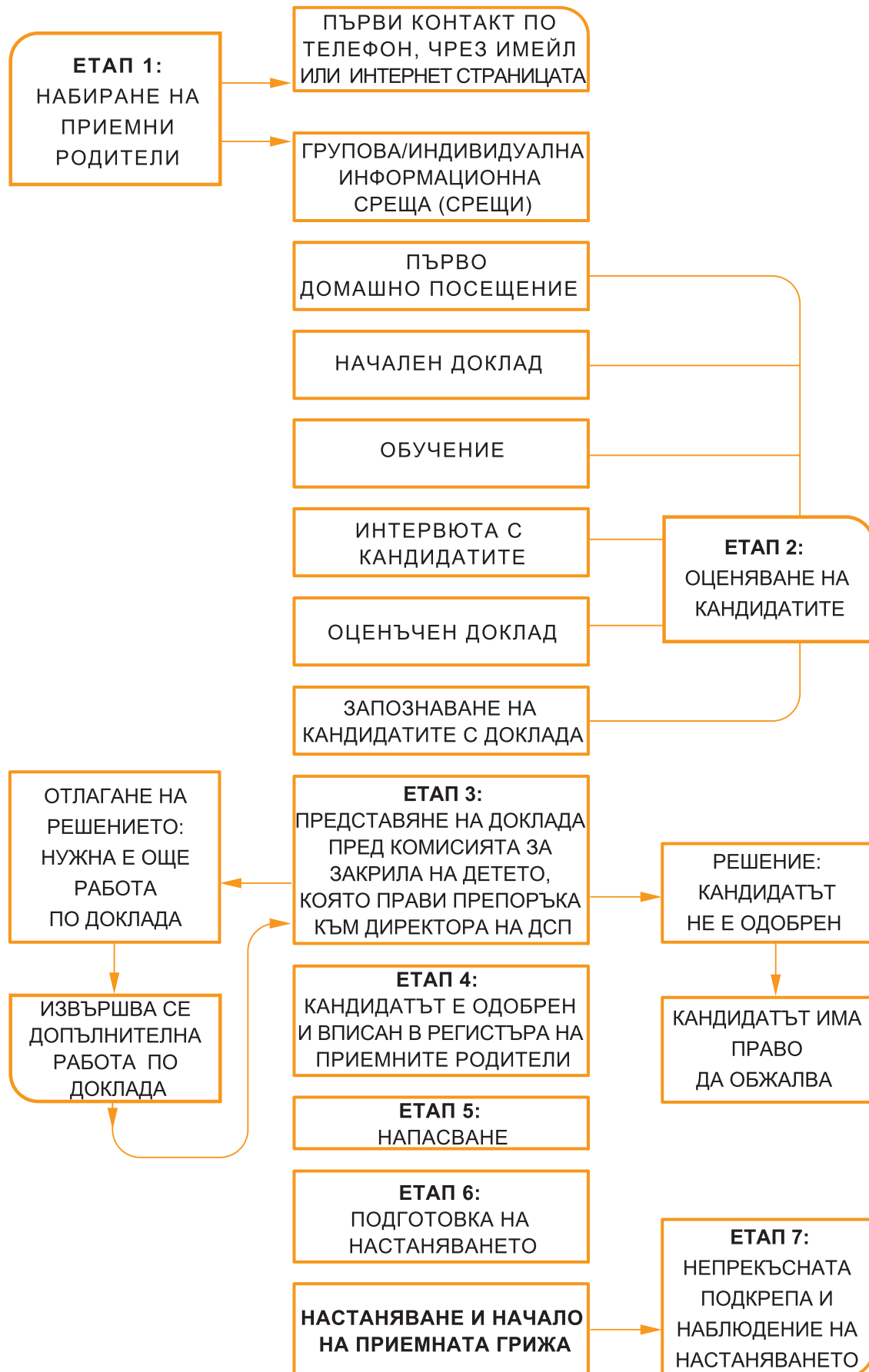
Таблицата в **Приложение 1** показва разпределението на ролите и отговорностите между екипа на доставчика на услугата и отдела за закрила на детето.

- В подкрепа на приемната грижа трябва да се включи широка мрежа от организации, включително местната община или други неправителствени организации. Подписването на споразумения за сътрудничество ще осигури разбиране от всяка страна какво се очаква от нея и ще избегне дублирането на дейности.
- Персоналът от институциите се включва активно в подготовката на децата, които ще се настаняват в приемна грижа – често тези хора познават децата по-добре от всеки друг и могат да играят важна роля, за да им помогнат да разберат какво им предстои в настаняването.

Един отличен начин да се създаде силно партньорство между организациите още в началото е всички те да бъдат включени във въвеждащото обучение по приемна грижа.

Етапи в предоставянето на услугата

Няма две еднакви деца, както няма и две еднакви семейства. Така е и с услугите по приемна грижа – те няма да са еднакви навсякъде. Но има някои основни етапи, които са общи за развитието на тази услуга, където и да функционира тя. Те са описани в следващите редове и изобразени в схемата на следващата страница.

Етап 1: Набиране на приемни родители

Най-важните партньори в развитието на приемната грижа може да не осъзнават все още, че са партньори! Първата, изключително важна крачка е да се достигне до широката общественост и да се насърчи интереса на хората. Това означава повишаване на обществената информираност и провеждане на кампания за набиране на кандидати.

Подготовка на кампанията

Основните моменти в организирането на кампания са:

- **Опознаване на аудиторията:** това включва оценка на степента на информираност на обществеността и на медиите за приемната грижа като услуга:
  - кои телевизионни канали се гледат;
  - кои вестници се четат;
  - има ли общности, до които може да се достигне по-добре по друг начин, например чрез организиране на обществени мероприятия.

На база на оценката и резултатите от нея се подготвя комуникационна стратегия, която очертава целевите групи, основните послания и комуникационни канали. Брошурите, дигиталните, радио и телевизионните клипове трябва да бъдат предварително тествани върху целевите групи, за да се оцени ефективността на информационните материали и разпространяването на лесно разбираемо послание.

- **Включване на социалните работници в набирането на кандидати:** работата по приемна грижа не означава само обучение, оценка и подкрепа на кандидатите. Провеждането на успешна кампания за набиране на кандидати означава да разполагаш с подходящи хора с подходящи умения – тези социални работници, които са преминали обучение и ще работят в приемна грижа, следва активно да се включват в кампаниите за набиране на кандидати.
- **Нужно е време** широката общественост да се запознае с идеята за приемна грижа и да се насърчи интереса на хората да станат приемни родители – подходът към кампанията трябва да е като този на маркетинговите специалисти, когато представят нов продукт в търговската мрежа.

- **Бъдете подготвени за реакцията на обществеността:** всяка кампания за повишаване на обществената информираност и набиране на кандидати ще бъде заплашена от неуспех, ако няма внимателна предварителна подготовка за посрещане на предизвикания интерес, след като тя вече започне. Социалните работници и административният персонал, отговарящи на запитвания лично или по телефона, следва да са подготвени с разбираеми и убедителни отговори, както и подготвени да продължат да работят с евентуалните кандидати.
- **Наблюдение и оценка:** този процес започва в началото на всяка кампания, като се отчита колко хора проявяват интерес (свързват се по телефона, присъстват на срещи или посещават доставчика по приемна грижа) и как са научили за услугата. Това ще помогне на тези, които отговарят за повишаване на обществената информираност, да разберат какво е било влиянието на кампанията като цяло и кои са най-ефективните комуникационни канали.

За допълнителна информация върху наблюдение и оценка, вж. публикацията *„Измерване на промяната – наблюдение, оценка и отчитане на резултатите на АРК България“*.

Информацията на следващите страници предлага някои ключови съображения при организиране на кампания за набиране на кандидати, на база на опита от Стара Загора:

Кампании за набиране на кандидати: основни съвети!

- **Набирането на кандидати за приемна грижа никога не приключва:** кампаниите следва да вървят непрекъснато, като големи и забележими публични прояви се редуват с непрекъснато разпространяване на информация, за да може да се предизвика, поддържа и стимулира обществения интерес. Към груповите информационни срещи е необходимо да се добавят редовни съобщения за пресата, интервюта за местните медии, рекламни материали, директен контакт с хората по улиците и подновяване на интернет страницата, в която трябва да се съдържа ключова информация.
- **Информацията в рекламните материали трябва да е обективна:** всички материали трябва да съдържат реалистична информация и откровено да посочват какви деца имат нужда от приемни родители. Визуалните материали, показващи „русокоси, синеоки ангелчета“, може и да привлекат вниманието на хората, но не това са децата, които имат нужда от приемни родители. В материалите ясно трябва да се посочва кой може да стане приемен родител, и кой не може, като се набляга на различните нужди на децата и на факта, че са необходими различни семейства за различни деца.
- **Апел към обществеността за активното ѝ участие:** материалите в кампаниите за набиране на кандидати трябва да предават не само общото послание, че много деца имат нужда от семейна грижа, но и да насърчават активно интереса на хората към живота и съдбата на тези деца. Важно е да се докоснат сърцата на хората чрез използване на емоционален елемент в кампанията, стига това да се прави откровено и честно.
- **Творчески и активен подход при достигане на обществеността:** особено в началото на услугата, когато все още няма много случаи, е важно да се намерят начини да се достигне до хората, вместо да се чака те да дойдат при социалните работници. Заслужава си да се търсят контакти с местни организации, бизнес групи, големи местни фирми, църкви и други, така че да може да разпространите посланието си до много хора за сравнително кратко време.
- **Посланици на добра воля:** използвайте добре известни местни личности от университети, бизнес средите, медиите, спорта или други важни институции, за да се разпространи идеята за приемна грижа.

- **Медиите:** могат да бъдат силен съюзник и времето, инвестирано в изграждане на взаимоотношения и обучение на представители на медиите, за да се предизвика у тях истински интерес за популяризиране на приемната грижа, ще се отплати с резултати. Важно е също да се реагира бързо на всякаква неправилна информация в медиите и те да се насърчават да спазват етичния тон – например, да не се разкрива лична информация за приемни деца или за техните семейства, освен ако те не са изразили ясно съгласие за това.
- **Интернет страница:** поддържането на интернет страница с информация за приемна грижа не струва много, а е добър начин за осигуряване на винаги актуална информация. На страницата www.priemime.bg приемни родители и кандидати имат възможност също така да задават въпроси и да получават бърза обратна връзка.
- **Гореща телефонна линия:** разкриването или определянето на специален телефонен номер, до който хората имат достъп през работно време и на който могат да оставят съобщение извън него, ще помогне да не се загубят потенциални кандидати.
- **Лого и мото на кампанията :** използването на ясен и достъпен език и ефектно лого ще привлекат вниманието към вашата кампания.

Предаването на информация от уста на уста е силен инструмент. Важно е да се помни, че най-добрите посланици на приемната грижа са приемните родители и винаги, когато е възможно, трябва да бъдат включвани в кампанията.

Първи контакти между потенциални кандидати и социални работници

По време и след основните мероприятия на една кампания ще дойдат първите заинтересовани. Първият контакт между потенциалните кандидати и социалните работници е много важен и екипът по приемна грижа следва да е обучен да предоставя информация по положителен начин, така че интересуващите се да почувстват признание и уважение заради своя интерес. В същото време, не е необходимо информацията да е прекалено подробна, защото целта не е да се осигури обстойно описание на всички аспекти на приемната грижа, а да се насърчат хората да се обадят или дойдат отново със своя партньор, ако имат такъв.

Групови или индивидуални информационни срещи

Началната информация за приемната грижа може да се осигури чрез групови информационни срещи или чрез индивидуални срещи с хора, които проявят интерес. Ако първият контакт е под формата на лична среща, е необходимо на срещата да присъстват двама социални работници – единият води основно разговора, а другият записва. Най-добре е, ако тази двойка социални работници придружава кандидатите през целия процес на кандидатстване и след настаняването подкрепя семейството. Ако е нужно, такива информационни срещи може да се проведат няколко пъти.

След тези срещи, социалните работници трябва да документират първоначалните си впечатления от отношението и разбиранията на потенциалните кандидати за приемна грижа, за начина, по който са научили за услугата и най-общо за ситуацията в семейството. Това е от особено значение, тъй като в бъдеще други социални работници могат да започнат да работят със семейството. Непременно се записват данните за контакт, за да може активно да се търсят кандидатите след срещата.

Етап 2: Оценка на кандидатите

Помагане на кандидатите да разберат дали *наистина* искат да станат приемни родители

Важно е да се помни, че процесът на оценка е не само начин специалистите да одобряват подходящите приемни родители, но и начин кандидатите сами да разберат, че на този етап или въобще те не са подходящи. Хората не могат да кандидатстват за нещо, което не разбират и няма нищо лошо, ако тези, които решат, че приемничеството не е за тях, се откажат в резултат на по-доброто им разбиране за услугата.

Ако кандидатите решат, че приемната грижа не е за тях, или може би е за тях, но в друг момент от живота им, социалните работници са си свършили добре работата.

Първо домашно посещение

След първата информационна среща, ако и социалните работници, и кандидатите, решат да се продължи с кандидатстването, се организира първото домашно посещение.

Първо домашно посещение

След първата информационна среща, ако и социалните работници, и кандидатите, решат да се продължи с кандидатстването, се организира първото домашно посещение. Това позволява на социалните работници да разберат до каква степен семейството е помислило вече за бъдещо настаняване – къде, например, ще спи детето? Има ли училище или детска градина наблизо? Разполагат ли с време, което могат да посветят на едно дете? И в този случай двамата социални работници отиват заедно на това посещение – четири очи виждат по-добре от две! Предоставя се още информация на семейството, за да може то да направи информиран избор дали да продължи или не.

Начален доклад

След посещението в дома на кандидатите социалните работници подготвят кратък доклад за семейната ситуация и възможността им да преминат към следващия етап на подготовката. Ако е очевидно, че кандидатите не са подходящи за приемни родители, причините за това се обсъждат с тях. Подходящите кандидати се канят да участват в обучението.

Обучение на кандидатите за приемна грижа

Обучението има следните цели:

- да осигури информация какво всъщност означава да си приемен родител и да помогне на участниците да разберат какво е да си дете, живеещо в приемно семейство;
- да позволи на участниците да си направят самооценка – подходящо ли е приемничеството за тях и семейството им;
- да даде възможност на обучителите да опознаят и наблюдават кандидатите.

В най-добрия случай, обучението се провежда в групи от 8 до 14 човека, въпреки че, ако няма все още толкова кандидати, може да е уместно да се формират по-малки обучителни групи, вместо да се карат заинтересованите да чакат прекалено дълго. Обучителната схема, използвана от АРК, се състои от 30 часа, изнесени в 10 модула от по три часа всеки. Когато кандидатите имат съпрузи/съпруги или съжителители, те също присъстват на всички обучителни модули.

Всички сесии се водят от двойка социални работници, които си партнират през цялото обучение. Това е начин да се покаже колко е важно партньорството, особено за бъдещата работа между социални работници и приемни родители. Едно и също обучение се изнася и на професионални, и на доброволни приемни родители и то е интерактивно, фокусирано върху участниците и позволяващо достатъчно време за дискусии и самооценка на участниците.

След обучението, обучителите подготвят кратък доклад, отразявайки своите впечатления от начина, по който са участвали хората. В него се посочват и областите, за които обучителите не са могли да научат достатъчно за кандидатите, така че тези въпроси да се повдигнат в следващия етап – интервюто.

Интервюиране на кандидатите

Интервюто е подробно и покрива всички аспекти на семейния живот. Тъй като това може да отнеме време, то се провежда в отделни части – моделът на АРК включва три части, всяка от които отнема два до три часа. По време на първата част се интервюират и двамата кандидати заедно от двамата социални работници, отговарящи за тях. След това всеки социален работник интервюира единия от двойката. Провеждат се и допълнителни интервюта с разширеното семейство, биологичните деца на приемното семейство и други членове на домакинството, ако е необходимо.

Социалните работници трябва да са добре обучени как се провежда интервю и да знаят как да интерпретират това, което им се казва. Преди всичко е нужно те през цялото време да обясняват на интервюираните, че интервюто не е с цел инспектиране. Социалните работници трябва да казват на интервюираните, че оценяват енергията и времето, което те отделят и да ги уверяват, че ще се отнасят с уважение към получената от тях информация и ще пазят нейната конфиденциалност.

На следващата страница някои приемни семейства споделят своя опит от обучения и интервюта.

Да те обучат и интервюират – през погледа на приемните семейства

Семейство 1

Приемна майка: *„Отначало смятахме, че и обучението, и интервюто са нещо излишно. Сега обаче мислим, че е имало защо да ги минем. Особено силно въздействие върху нас имаха някои упражнения от обучението.“*

Приемен баща: *„В края на всеки ден, в който имахме обучение, идвайки си насам с колата, коментирахме по пътя впечатленията си, това което сме разбрали и накрая стигнахме до извода, че всичко си има тънкости и човек трябва да ги знае. По време на интервютата осъзнахме и други неща, например колко е важен контакта с биологичните родители.“*

Семейство 2

„Преди началото на обучението не знаехме какво да очакваме от него. До този момент, аз бях посещавала само няколко обучения в живота си и то проведени по стария начин, затова очакванията ми бяха, че отивам на още едно скучно събиране, където някакви хора просто ще ни четат нещо. Не очаквах, че и ние ще участваме, така че със съпруга ми бяхме доста стреснати първия ден, когато ни задаваха въпроси и трябваше да отговаряме и да споделяме мнението си с другите.“

След първоначалния стрес на мен ми хареса този начин на обучение, но на съпруга ми, който по принцип не обича много-много да говори, му беше трудно при обсъжданията. Но ние много разговаряхме въщи между отделните сесии и тази едноседмична пауза по време на обучението ни помогна да си изясним мислите и да говорим за новите, някои направо невероятни неща за децата по домовете, като например, че братята и сестрите са разделени и дори не знаят един за друг. Беше ни много трудно да повярваме, че един ден, когато те напуснат институцията, може да се срещнат и няма да се познаят!

Обучението по някакъв начин направи така, че да гледаме на децата от домовете по различен начин. Гледала съм много филми и предавания по телевизията за такива деца, но сега някакси ги видях с други очи. Учителите ни дадоха много подробна информация за особености в тяхното поведение, които ни изумиха.

Особено полезно беше да се срещнем на живо с реални приемни родители, които говорят за реални деца и реални трудности – добре е да се прави това при подобни обучения.

По време на самото обучение бяхме подготвени донякъде за процеса на интервюиране, но това, което ме порази, беше степента, до която аз можах да видя себе си и личността си отстрани чрез въпросите на социалния работник. Дадох си сметка колко много е повлияло семейството ми на това, което съм сега и на формирането ми като личност и че начинът, по който моето семейство живее сега е силно повлиян от атмосферата на моя роден дом.

Социалните работници наистина успяха да ни опознаят чрез интервюто и така и трябва да бъде, иначе как биха могли да подберат детето, което най-добре ще се впише в нашия дом?”

Тези отзиви подчертават колко е важно:

- да се помага на кандидатите да разберат житейския опит и нуждите на децата, живели в институции;
- да се води интерактивно обучение, което да окуражава кандидатите да споделят чувствата си – това, което казват участниците, е също толкова важно, колкото и това, което казват учителите;
- да се осигурява време на кандидатите за осмисляне на чутото – обучението не трябва да се провежда в поредни дни без прекъсване, тъй като участниците се нуждаят от време, за да възприемат това, което са чули и сами да помислят по него;
- да се включват одобрени приемни родители, при които има настанени деца, в обученията на кандидат-приемни родители;
- да присъстват и двамата от семейството, когато кандидатът има съпруг/съпруга или съжител/съжителка.

Оценъчен доклад

Оценъчният доклад се подготвя от двойката социални работници с подкрепата на техния ръководител. Този доклад трябва да обобщава цялата събрана до момента информация от информационни срещи, домашни посещения, обучение, интервюта и от документите, които кандидатите попълват. Докладът трябва да бъде написан на ясен, прост и разбираем език, като се избягва употребата на професионална терминология.

Най-голямата част от доклада е описание на семейството. След това следват мнението и препоръките на социалните работници – дали това семейство е подходящо или не и защо, и какво дете би било подходящо да се настани при тях.

Запознаване на кандидатите със съдържанието на доклада

Докладът се дава на кандидатите и се обсъжда с тях. Те могат да правят промени на описателната част в него, но не и на препоръката. Кандидатите декларират, че са се запознали с доклада и дали са съгласни със съдържанието му. Това официално се документира и когато докладът се представя пред Комисията за закрила на детето, членовете ѝ виждат какво е мнението на кандидатите за доклада.

Етап 3: Представяне на оценъчния доклад пред Комисията за закрила на детето

След изготвянето на доклада той се представя пред членовете на местната общинска Комисия за закрила на детето, която носи основната отговорност за утвърждаването на приемните родители. От голямо значение е всичките ѝ членове да са преминали обучение по приемна грижа и да знаят как социалните работници работят с кандидатите.

От първостепенно значение е членовете на Комисията да разбират целия процес, през който кандидатите преминават, и да са наясно, че тяхната роля е да дадат становище въз основа на свършената от социалните работници работа, а не да правят нова оценка на кандидатите.

Когато Комисията се събира, всички нейни членове трябва вече да са прочели доклада, така че двамата социални работници на семейството го представят накратко и отговарят на възникналите въпроси.

Кандидатите се уведомяват, че имат право да присъстват на заседанието на Комисията, ако желаят, но дали ще го направят е въпрос на техен личен избор и преценка.

Етап 4: Утвърждаване или отхвърляне на кандидатите

Комисията за закрила на детето препоръчва семейството за утвърждаване или отхвърляне, като накрая окончателното официално решение се взема от директора на Дирекция „Социално подпомагане”.

Ако решението е положително, семейството се вписва в регистъра за утвърдени приемни семейства. Ако е отрицателно, кандидатите имат право да обжалват и трябва ясно да им се обясни защо решението е било такова. Комисията може да реши да отложи решението си и да препоръча социалните работници да продължат да работят по случая и след това отново да разгледа кандидатурата.

Етап 5: Напасване

След като семейството вече е утвърдено, следва периода на напасване. Кратък профил на семейството се изпраща на отдела за закрила на детето и оттам определят деца, които според тях са най-подходящи и ще имат най-голяма полза от настаняване в това конкретно семейство. Профилите на децата се изпращат на екипа по приемна грижа.

Задача на социалните работници и от двете организации – доставчика на услугата и отдела за закрила на детето – е да вземат съвместно решение, поставящо в центъра нуждите на детето, а не очакванията на приемните родители. Разбира се, предпочитанията на приемните родители се вземат предвид и е важно те да почувстват, че детето, за което ще се грижат, ще пасне на тяхното семейство. Приемните родители могат да откажат да вземат предложеното им от социалните работници дете, но не могат да избират измежду няколко предложени деца.

На този етап приемните родители получават подробна информация за детето от социалните работници от ОЗД и от всички останали, които го познават, например персонала от институцията, където то живее, но все още не могат да се срещнат с детето. Първата среща се прави чак когато приемните родители са получили цялата информация, която им е необходима и са взели категорично решение, че те ще се грижат за това конкретно дете.

Етап 6: Подготовка за настаняване

Както приемното семейство, така и детето, имат нужда от подготовка преди настаняването, която се извършва според техните индивидуални нужди. Основните елементи на подготовката са:

- подготвяне на албум със снимки на приемното семейство, който се показва на детето;
- разговори с детето за предстоящото му преместване в приемния дом;
- първа среща между приемните родители и детето – тя трябва да се състои там, където живее детето, в познато и безопасно за него обкръжение;
- следващи срещи между детето и приемното семейство – може да се проведат навън в парка или на детска площадка, след това детето да бъде заведено да посети дома на приемното семейство, след което може да остане там с преспиване.

По време на подготвителния процес е добре да не се забравя:

- социалните работници от ОЗД и екипа по приемна грижа трябва внимателно да планират и обсъждат с приемното семейство срещите между тях и детето, а където е нужно, да се включва и персонала от институцията и биологичните родители на детето или неговото разширено семейство;
- всички планове трябва да са гъвкави – може да стане ясно, че подготвителният период е нужно да бъде по-дълъг или по-кратък в зависимост от това, как се справя детето;
- реакциите на детето по време на опознавателния процес трябва да бъдат водещия фактор за социалните работници и настаняването би следвало да се определя от неговите нужди, а не от условни срокове като начало на учебната година или ваканции.

Детето е настанено в приемно семейство!

След като детето се настани в приемното семейство, започва най-важната част от работата по приемна грижа – всичко, свършено до момента, е било само подготовка.

Етап 7: Подкрепа и наблюдение по време на настаняването

След като детето вече живее със своите приемни родители, те повече от всякога имат нужда от подкрепа и внимание от социалните работници от ОЗД и екипа по приемна грижа. Редовните контакти със социалните работници от екипа по приемна грижа – поне два пъти седмично в началото – помагат на родителите да се чувстват подкрепени и им дават възможност да споделят всички междуременно възникнали проблеми.

Друг ценен източник за подкрепа на приемните родители са останалите приемни родители. В Стара Загора бе сформирана група за подкрепа на приемни родители, която се събира веднъж месечно и се води от двама социални работници от екипа по приемна грижа.

Една от приемните майки споделя за подкрепата, която получава:

Какво означава „подкрепа” – разказ на една приемна майка

Това е действителен разказ, но името на приемното дете е променено, за да се запази неговата самоличност.

Преди да кандидатствам за приемен родител, гледах по телевизията предаване за друга приемна майка, в чийто дом беше настанена тийнейджърка. Майката смяташе, че детето има потенциал да учи в специално училище по изкуствата, но директорката на училището, където то учело в момента, не била на същото мнение. В крайна сметка, директорката не подготвила документите, необходими за кандидатстването на детето и то пропуснало тази възможност. Приемната майка беше разстроена и се оплакваше от липсата на помощ и подкрепа. Помислих си, че така не е редно, но си казах, че това е положението и започнах да се подготвям за предстоящите битки на различни места, макар че социалните работници ни повтаряха многократно по време на обучението, че ще ни осигурят постоянна подкрепа.

Настъпи денят, в който у дома беше настанено приемното ни дете Светла. Беше средата на декември и малко след това, между Коледа и Нова година, Светла вдигна много висока температура и ние я заведохме до болницата. Аз незабавно се обадох на единия от социалните ни работници, защото тогава ние все още нямаше всички необходими документи за случаите, когато се налага медицинска помощ за детето, подписани от родната ѝ майка. Притеснявах се какво ще правим, ако някой ни ги поиска.

Социалната работничка дойде веднага, макар че беше на тържество, когато ѝ се обадох. Тя беше до мен, когато разговарях с различни доктори преди приемането ни в болница, идваше да ни посещава и след това. Така продължи и занапред. Двете социални работнички идваха редовно, а нямаше и проблеми аз да им се обаждам, когато имам нужда от тях, което и правех доста често, особено в началото. Те ме запознаха и със социалната работничка от ОЗД, която идваше да вижда Светла. Когато тя тръгна на предучилищна група, се установи, че се нуждае от допълнителна помощ, за да се справи. Социалната работничка от ОЗД се погрижи за ресурсен учител и логопед и подготви почти всички документи, които трябваше да подадем.

След известно време се случи така, че и двете социални работнички от екипа по приемна грижа напуснаха работа. За мен и Светла беше много трудно да приемем това, защото вече бяхме изградили много добри взаимоотношения с тях. Отне ни почти шест месеца, докато опознаем и напълно се доверим на двете нови социални работнички, които започнаха да работят с нас. Сега мога да заявя, че всичко върви много добре и аз получавам цялата подкрепа, от която се нуждая.

Посетих тридневно обучение за справяне с поведението, което беше наистина полезно. На това обучение получих много печатни материали, които чета и препрочитам и ги обсъждам със социалните работнички, които ми дадоха още три книги за детското развитие, които много ми помагат.

Много рядко се случва да пропусна среща на групата за подкрепа – толкова е добре да се срещаш там с хора, които от една дума разбират с какво се сблъсквам, без да е нужно всичко да им се обяснява!

Основни въпроси, свързани с практиката

Има два особено важни момента, които всички страни, ангажирани в предоставянето на приемна грижа, трябва да имат предвид. Единият е свързан с **контактите между приемното дете и биологичните му родители**, а другият е **справяне с проблеми, свързани с етноса на детето**.

Контакт с биологичните родители

За да се развие у детето чувство за идентичност, е особено важно то да знае за миналото си и когато е възможно, да има контакти с родителите си. Контактите могат да са под различна форма – обаждания по телефона, писма, срещи. Международните проучвания показват, че като цяло децата, настанени в приемна грижа, които имат контакт с биологичните си родители, се справят по-добре от тези без контакт. В същото време, правото на детето да има контакт с биологичното си семейство трябва да му се осигурява по начин, който не наврежда нито на него, нито на настаняването в приемното семейство.

Когато се работи по осъществяването на контакт, винаги трябва да се има предвид следното:

- Необходима е пълна оценка на детето преди настаняването му в приемна грижа, както и събирането на достатъчно информация относно неговото биологично семейство и предишните им взаимоотношения.
- Контактът винаги се планира внимателно, като той не бива да се осъществява само и единствено защото детето е настанено в приемна грижа. Някои от децата, настанени в приемни семейства в Стара Загора, не са имали контакти с рожденото си семейство от години, а някои никога. Внезапното им запознанство с биологичните родители може да бъде много травмиращо и дестабилизиращо преживяване.

- Може да се налага контактите да са супервизирани т.е. да се провеждат в присъствието на обучени специалисти, особено в началото. Биологичните родители трябва да получават информация за развитието на детето си между срещите с него.

Съобразяване с културалните различия – работа с деца от етнически малцинства

Бедността и културални фактори като лоши жилищни условия, ранни бракове и многодетни семейства, допринасят за прекомерно големия брой на децата от ромски произход в институциите в България. Това се отразява както на развитието на приемната грижа, така и на предоставянето ѝ.

Трябва да се положат всички усилия за посрещане потребностите на децата от ромски произход. Много често те са отглеждани в среда изцяло лишена от ромско присъствие и затова не знаят въобще ромски език и нямат никакви познания за ромската култура. Много от тях са придобили отрицателно отношение към ромите от престоя си в системата за институционална грижа. Като резултат от институционализацията си тези деца имат съвсем слабо или въобще неразвито чувство за културна идентичност. Този въпрос изисква деликатно и внимателно отношение от всички специалисти и приемни родители.

Някои препоръки за работа в тази насока към доставчиците на приемна грижа:

- Всички специалисти трябва да работят с цел подкрепа в дългосрочен план на социалното включване на децата от институциите и да са наясно относно вредното въздействие, което причинява липсата на идентичност.
- Да се повиши информираността за културалните особености и да се заостри вниманието към този въпрос на специалистите, работещи с деца от системата за грижи, включително на персонала от институциите и социалните работници, чрез предоставяне на обучение по теми, свързани с ромската култура.
- При подбора на социалните работници, работещи в услугата приемна грижа, е добре да се потърсят за наемане на работа двуезични или запознати с културните особености на ромите социални работници – това би било полезно и би гарантирало, че работата по приемна грижа се съобразява с културата на този етнос.
- Да се осигурява достъп на ромската общност до кампаниите за набиране на приемни родители, включително да се провеждат мероприятия в районите с ромско население.

Предизвикателства и препоръки

Планиране и развиване на услугата

Подобряване на нормативната база

При стартирането на програмата на АРК през март 2006 г., в Стара Загора имаше само един приемен родител. Не съществуваше и отделна услуга по приемна грижа, в рамките на която да се повишава информираността на обществеността и да се набират приемни родители. От февруари 2007 г., което бе началото на кампанията в Стара Загора, до края на юни 2009 г., 115 домакинства са проявили интерес, от които 23 са подали заявления за кандидатстване и 19 са утвърдени като приемни родители. До момента, когато настоящата публикация влиза за печат, всички настанявания се развиват добре. В допълнение, УНИЦЕФ започна разширяване на областния модел на услугата приемна грижа, развит в Стара Загора, и в други осем региона на страната.

Въпреки това многообещаващо начало, съществуват редица въпроси, свързани с прилагането на приемната грижа, които затрудняват развитието ѝ.

Най-голямата трудност пред всички, които се опитват да развиват услуги за деца, базирани в общността, включително приемна грижа, е свързана с липсата на капацитет на системата за закрила на детето. Отделите за закрила на детето изпитват остра нужда от повече хора и ресурси, тъй като от тях се очаква да изготвят пълни и подробни оценки на децата и да работят ефективно с доставчиците по приемна грижа в процеса на напасване и настаняване на деца, както и за контактите на децата с родителите им.

Този въпрос е по-подробно разгледан в друга от публикациите от настоящата поредица: *„Преобразяване живота на децата – деинституционализация на услугите за деца в Стара Загора“*.

Долните предизвикателства се отнасят конкретно към предоставянето на услугата приемна грижа.

Планиране и развиване на услугата

Планиране на услугата – необходимост от регионален подход

Децата в институциите са от цялата област и е най-добре те да бъдат настанявани максимално близо до биологичното си семейство, за да се улесни работата по осигуряване на контакт и реинтеграция. Това означава, че услугата трябва да се предлага на ниво област, а не да се концентрира само в по-големите общини. Опитът показва, че по-малките общини и отдели за закрила на детето не развиват приемната грижа най-вече поради липса на ресурси и капацитет.

Препоръки:

- Приемната грижа трябва да бъде планирана на областно ниво, включително изготвяне на анализ за броя и нуждите на децата, който да информира развитието на услугата и кампанията по приемна грижа.
- Екипите по приемна грижа трябва да имат регионален обхват включително за:
  - организирането и провеждането на кампании на територията на цялата област;
  - ресурси, позволяващи пътуването и работата им със семейства, живеещи извън големите общини, дори ако централните им офиси са разположени само в един или два по-големи града на региона.

Финансиране на услугата приемна грижа – необходимост от финансов стандарт

Приемната грижа е една от малкото алтернативни услуги, базирани в общността, за които няма разработен отделен финансов стандарт. Има осигурени месечни добавки за приемните деца и заплати за професионалните приемни родители, но разходите за ключови елементи на приемната грижа, включително организирането на кампании за набиране на кандидати, обучение и оценка на приемни родители, не се предоставят. Така приемната грижа зависи от ресурсите, капацитета и възможностите на доставчиците да предоставят услугата в рамките на Центровете за обществена подкрепа или да привлекат външни донори. Общините, в които не съществуват подобни центрове или неправителствени организации, имат малък финансов интерес да развият приемната грижа.

Препоръки:

- Приемната грижа трябва да бъде включена в списъка на социалните услуги, които са държавно делегирани дейности.

Разработването и приемането на отделен финансов стандарт трябва да включва:

- средства за заплати на персонала на доставчика на услугата и текущи разходи;
- средства за обучение и супервизия;
- средства за организиране и провеждане на кампании за набиране на кандидати;
- средства за оценка и обучение на приемни родители;
- средства за подготовка на настаняването;
- средства за подкрепа на приемните родители.

Подобряване на нормативната база

Необходимост от по-гъвкав процес, при който в центъра се поставя детето

Действащите в момента нормативни разпоредби предвиждат подготовката за настаняване на децата в приемно семейство да се осъществи в рамките на 4 до 6 седмици от напасването, което не взема предвид разнообразните нужди на децата. Някои по-малки деца, например, не могат да издържат на толкова дълги периоди на запознаване и непрекъснати раздели с приемните родители, с които те вече са започнали да изграждат привързаност.

Работата в среда, в която най-важно е спазването на срокове, създава риск тези срокове да станат по-важни от осигуряването на качествена услуга. Времето, нужно за настаняване, трябва да е индивидуално за всеки отделен случай.

Препоръки:

- Преглед и актуализиране на всички нормативни разпоредби и стандартите за приемна грижа, с оглед премахване на ненужните административни срокове и позволяване на гъвкава практика.
- Разработване и разпространяване на насоки за добри практики за всеки етап от услугата, за да се постигне еднакво разбиране между специалистите за философията на приемната грижа и прилагането на тези добри практики.

Доброволна и професионална приемна грижа – премахване на условното разделение

Нормативната уредба за осъществяване на услугата приемна грижа разграничава професионалните от доброволните приемни родители. Определението *професионален* подсказва, че тези приемни родители имат повече знания и умения от доброволните приемни родители. Макар че съществува разлика по отношение на договори и заплащане, когато става въпрос за работата, която те вършат, не би трябвало да има разграничаване.

Ето защо различното обучение, което се предвижда в обучителната програма за приемни родители, не е обосновано. Законодателството, също така, дава приоритет на професионалните приемни родители за настаняване на деца под тригодишна възраст, спешни настанявания, жертви на насилие или трафик, което допълнително води до неточно разбиране на приемната грижа.

Тези неясноти могат да окажат влияние върху развитието на услугата. Например, някои отдели за закрила на детето могат да не настаняват при професионални приемни родители деца, които не отговарят на приоритетните целеви групи, а кандидатите могат да се откажат, мислейки, че при тях задължително ще бъдат настанени такива деца.

Препоръки:

- Премахване на определенията *доброволен* и *професионален* както в законодателството, така и от употреба в практиката, за да се гарантира еднакво отношение към приемните родители.
- Всички приемни родители трябва да имат достъп до едно и също пълно обучение.
- Всички приемни родители трябва да получават достатъчна финансова подкрепа на базата на потребностите на децата. При някои това може да означава заплащане за пълен работен ден.
- Всички приемни родители трябва да получават непрекъснатата подкрепа от социалните работници и достъп до обучения след настаняването на дете.

Кандидатстване за приемен родител – подобряване на процеса за кандидатите

Съгласно действащото законодателство хората кандидатстват за приемни родители и определят своите предпочитания какво дете биха гледали *преди* да са преминали някакво обучение, като в много случаи те все още нямат подробна представа какво представлява приемната грижа.

Освен това, приемните родители се натоварват финансово, като сами покриват разходите, свързани с необходимите за кандидатстване документи – около 120 лева за семейство в Стара Загора, което е демотивиращо за някои хора. Не е редно да се очаква от хора, които искат да се грижат за дете в нужда, да субсидират системата за закрила на детето.

Препоръки:

- Заявленията за кандидатстване да се подават след като кандидатите са преминали обучението по приемна грижа.
- Да се въведе механизъм, при който разходите за кандидатстване да се поемат от държавата, като в идеалния случай на кандидатите не се налага да плащат нищо, тъй като дори, ако впоследствие разходите им се възстановяват, първоначалното им заплащане би възпряло мнозина от кандидатстване.
- Заявленията за кандидатстване да се подават към доставчика на услугата приемна грижа.

Приложения

Приложение 1
Роли и отговорности при предоставяне
на услугата приемна грижа

Приложение 2
Данни за контакт

Приложение 1 Роли и отговорности при предоставяне на услугата приемна грижа

В развитието и предоставянето на приемната грижа като услуга има много и различни участници. Таблицата по-долу показва практиката в Стара Загора, която се основава на настоящата нормативна уредба и някои допълнителни промени, предвид ограничения капацитет на ОЗД. Тези изменения бяха съгласувани с всички ангажирани страни с цел осигуряване качество на услугата и стабилност на настаняванията.

Етап и основна дейност	Отговорна институция в модела на АРК
Планиране и развиване на услугата - анализ и изясняване на броя на децата, нуждаещи се от настаняване в приемна грижа	ДСП/ОЗД
Кампания за набиране на кандидати	Доставчик на услугата
Първоначален контакт, групов/индивидуална информационна среща с кандидатите	Доставчик на услугата
Подкрепа на кандидатите при попълване на документите	Доставчик на услугата
Подаване на документи за кандидатстване	ДСП/ОЗД
Първо домашно посещение и доклад	Доставчик на услугата
Обучение на кандидатите	Доставчик на услугата
Интервюиране на кандидатите и изготвяне на оценъчен доклад	Доставчик на услугата
Запознаване на кандидатите с оценъчния доклад	Доставчик на услугата
Представяне на доклада пред Комисията за закрила на детето, която препоръчва утвърждаване или отхвърляне на кандидатите	Доставчик на услугата
Утвърждаване / отхвърляне	Директор на ДСП
Напасване (участва и персоналът от институцията, ако детето идва от институционална грижа, както и/или разширеното и биологичното семейство)	ДСП/ОЗД съвместно с доставчика на услугата
Подготовка за настаняване (участва и персоналът от институцията, ако детето идва от институционална грижа, както и/или разширеното и биологичното семейство)	ДСП/ОЗД съвместно с доставчика на услугата, като отговорността за подготовката на детето е делегирана на доставчика на услугата предвид капацитета на ОЗД.
Подкрепа и наблюдение на настаненото дете	ДСП/ОЗД наблюдава настаняването, като отговорността за директната работа с детето е делегирана на доставчика на услугата, за да се гарантира качеството на настаняването.
Подкрепа и работа с биологичните родители	ДСП/ОЗД
Подкрепа и наблюдение на приемните семейства	Доставчик на услугата

Приложение 2   Данни за контакт

СДРУЖЕНИЕ „САМАРЯНИ”

Стара Загора 6010, ПК 1149
бул. „Патриарх Евтимий” 57
Тел/Факс: +359 42 621 083
Диана Димова, Изпълнителен директор
E-mail: office@samaritans.bg
www.samaritans.bg

Областен център по приемна грижа към сдружение „Самаряни”

Стара Загора 6000
ул. „Христо Ботев” 205
Тел/Факс: +359 42 600 567
Иван Димитров, Ръководител
E-mail: ivan@samaritans.bg
www.priemime.bg

ОТДЕЛ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Стара Загора 6000
ул. „Стефан Караджа” 8
Тел.: +359 42 62 02 92
Валентина Бонева, Началник отдел
E-mail: ozd-dspsz@orbinet.bg

УНИЦЕФ БЪЛГАРИЯ

София 1040
ул. „Хан Крум” 25
Тел.: +359 2 9696 137
Факс: +359 2 9696 209
www.unicef.bg

Диана Вакарелска
Програмен директор “Социална политика и мониторинг правата на детето”
E-mail: dvakarelska@unicef.org

Цветелина Бонова
Комуникации и връзки с обществеността
E-mail: tbonova@unicef.org

АРК БЪЛГАРИЯ

Кристиан Келберг, Консултант по социална работа

E-mail: kristian676@hotmail.com

Мария Желязкова, Координатор

E-mail: marzh1@dir.bg

